

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

УДК 347.454.31

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.4.3>

ОБОВ'ЯЗКИ ПІДРЯДНИКА ЗА ДОГОВОРОМ ПІДРЯДУ НА ПРОВЕДЕННЯ ПОШУКОВИХ РОБІТ: ООНОВЛЕННЯ СТАТТІ 890 ЦК УКРАЇНИ

Гуцуляк Володимир Казимирович,

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник відділу приватноправових досліджень
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України



У статті проаналізовано закріплені в § 4 глави 61 ЦК України обов'язки підрядника за договором підряду на проведення пошукових робіт з огляду на оновлення цивільного законодавства України. Запропоновано низку авторських пропозицій щодо внесення змін до статей 889, 890 ЦК України, зважаючи на розуміння того, що діяльність підрядника у сфері пошукових робіт пов'язана з небезпекою виробництва та ризиками подальшого безпечного використання результату.

Зважаючи на те, що права та обов'язки підрядника в досліджуваних правовідносинах можуть бути закріплені як на законодавчому, так і на договірному рівні, запропоновано їх класифікувати на:

- 1) договірні, тобто узгоджені сторонами в договорі на проведення пошукових робіт;
- 2) нормативно-закріплені, передбачені положеннями різнорівневих нормативно-правових актів, що поширюють свою дію як на підрядника, так і на залучених ним третіх осіб (субпідрядників). Останні можуть поділятися на:
 - а) загальні, закріплені в § 1 гл. 61 ЦК України, для всіх видів договору підряду;
 - б) спеціальні, закріплені в § 4 гл. 61 ЦК України, для сторін договору підряду на проведення пошукових робіт.

Запропоновано вимоги щодо якості пошукових робіт та їх результату класифікувати на: а) вимоги, які визначені на розсуд сторін (містяться в технічному завданні на проведення пошукових робіт, що стають елементом змісту договору з моменту їх прийняття підрядником і конкретизують предмет договору); б) вимоги, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства, зокрема відповідно до державних будівельних норм і правил.

Проаналізовано правове значення акта приймання-передачі технічної документації, який має особливу юридичну силу, адже є доказом виконання підрядником своїх договірних зобов'язань. Установлено, що якщо сторони погодили між собою можливість відходу від технічних завдань чи положень іншої нормативно-технічної документації, однак не закріпили спеціальної вказівки щодо згоди замовника на доплату за проведені роботи більш високої якості, підрядник у такому разі може претендувати тільки на ту суму доходу, що передбачена договором.

Запропоновано авторську редакцію ст. 890 ЦК України.

Ключові слова: договір, зобов'язання, пошукові роботи, права та обов'язки, підрядник, замовник, якість результату робіт, нормативно-технічна документація, строки проведення робіт, виндикаційний позов.

Hutsulyak Volodymyr. Contractor's obligations under a contract for exploration work: update to Article 890 of the Civil Code of Ukraine

The article analyzes the obligations of a contractor under a contract for exploration work, as set forth in § 4 of Chapter 61 of the Civil Code of Ukraine, in light of the recent amendments to Ukrainian civil legislation. A number of author's proposals are made to amend Articles 889 and 890 of the Civil Code, based on the understanding that the contractor's activities in the field of exploration work are associated with production hazards and risks to the subsequent safe use of the results.

Given that the rights and obligations of the contractor in the legal relations under consideration may be enshrined both at the legislative and contractual levels, it is proposed to classify them as follows:

a) general, enshrined in § 1 of Chapter 61 of the Civil Code of Ukraine, for all types of contract agreements;

b) special, enshrined in § 4 of Chapter 61 of the Civil Code of Ukraine, for parties to a contract agreement for exploration work.

It is proposed to classify the requirements for the quality of exploration work and its results as follows: a) requirements determined at the discretion of the parties (contained in the technical specifications for exploration work, which become part of the contract from the moment they are accepted by the contractor and specify the subject matter of the contract); b) requirements that are mandatory in accordance with civil legislation, including state building codes and regulations.

The legal significance of the act of acceptance and transfer of technical documentation, which has special legal force, as it is proof of the contractor's fulfillment of its contractual obligations, has been analyzed. It has been established that if the parties have agreed on the possibility of deviating from the technical tasks or provisions of other regulatory and technical documentation, but have not specified a special provision regarding the customer's consent to pay extra for higher quality work, the contractor in this case can only claim the amount of income provided for in the contract.

Proposed author's revisions to Articles 890 of the Civil Code of Ukraine.

Key words: *contract, obligations, search operations, rights and obligations, contractor, customer, quality of work results, regulatory and technical documentation, deadlines for work, vindication claim.*

Аналіз обов'язків підрядника доцільно розпочати з розуміння того, що діяльність останнього пов'язана з небезпекою виробництва та подальшого безпечного використання результату. Так, за договором підряду на проведення пошукових робіт порушення підрядником обов'язку щодо належної якості результату пошукових робіт у будівництві може призвести до руйнування об'єкта будівництва, що може створити загрозу життю та здоров'ю як замовника, так й інших осіб. Тобто підрядник зобов'язаний виконати роботу якісно, відповідно до технічного завдання та вихідних даних, на власний ризик, у встановлений строк; погоджувати результати пошукових робіт із замовником, а за необхідності – також з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування; не передавати їх без згоди замовника іншим особам; гарантувати замовникові відсутність в інших осіб права перешкодити або обмежити виконання робіт на основі підготовлених

за договором результатів пошукових робіт тощо.

Перший обов'язок підрядника, що закріплений у ст. 887 ЦК України, – якісно провести роботу та передати належної якості результат замовнику. Одразу ж зазначимо, що цей обов'язок підрядника доволі часто уточнюється та конкретизується сторонами в технічному завданні або в тексті договору з посиланням на технічні документи.

Щодо якості проведення пошукових робіт та, відповідно, їх результату насамперед зазначимо, що, з огляду на зміст ч. 1 ст. 857 ЦК України, якість результату виконаної роботи полягає в точній відповідності результату всім вимогам, що містяться в умовах договору, а за неповноти або відсутності таких умов – вимогам, що звичайно ставляться до роботи відповідного характеру. Сторони договору підряду на проведення пошукових робіт можуть визначати посилання на певні стандарти, нормативно-технічні документи, які можуть деталізуватись та конкретизуватись

у самому договорі. Тобто якість результату пошукових робіт залежить від ступеня відповідності цим показникам, адже ними закріплюються мінімальні вимоги до якості результату таких робіт. Будь-які домовленості сторін про зниження таких вимог повинні визнаватися недійсним.

Зважаючи на наведене, вимоги щодо якості пошукових робіт та їх результату можна поділити на: а) вимоги, які визначені на розсуд сторін (містяться в технічному завданні на проведення пошукових робіт, що стають елементом змісту договору з моменту їх прийняття підрядником і конкретизують предмет договору); б) вимоги, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства, зокрема відповідно до державних будівельних норм і правил.

Підтримуючи таку позицію, І. С. Лукасевич-Крутник цілком слушно пропонує вищенаведені вимоги до якості проєктних та пошукових робіт іменувати ініціативними та обов'язковими. Відповідно, дослідниця до якісних пропонує уналежнювати лише ті проєктні та пошукові роботи, а також їх результат, які відповідають поставленим вимогам. А недоліки можуть проявлятися в невідповідності проєктних та пошукових робіт, їх результату ініціативним та (або) обов'язковим вимогам [1, с. 105].

Водночас, якщо брати до уваги так звані ініціативні вимоги, у договорі підряду на проведення пошукових робіт може бути передбачено умову про виконання робіт на більш високому рівні, ніж це передбачено технічним завданням на проведення такого роду робіт чи в іншій нормативно-технічній документації. У такому разі доцільно говорити про виникнення в підрядника права на доплату. Водночас ч. 3 ст. 632 ЦК України закріплено заборону зміни ціни договору після його виконання. Інакше кажучи, якщо сторони погодили між собою можливість відходу від технічних завдань чи положень іншої нормативно-технічної документації, однак не закріпили спеціальної вказівки щодо згоди замовника на доплату за проведені роботи більш високої якості, підрядник може претендувати тільки на ту суму доходу, що передбачена договором.

Щодо цього слушною є думка стосовно погодження такої умови безпосередньо в договорі як такої, що стимулюватиме підрядника забезпечити максимально високу якість результату виконаної роботи порівняно з установленими обов'язковими для сторін умовами. Така умова буде більш вигідною з економічного боку і для замовника, в інтересах якого краще раз заплатити за досягнення результату роботи високої якості, ніж у подальшому неодноразово після спливу гарантійних строків витратити гроші на ремонт чи інші вдосконалення одержаного результату робіт [2, с. 177]. Щоправда в договорі підряду на проведення пошукових робіт варто й закріпити обмеження можливості підрядника як фахівця нав'язувати якісь додаткові види робіт, що не впливатимуть на якість їх результату.

Аналізуючи обов'язок підрядника передати замовнику результати пошукових робіт, насамперед зазначимо, що сторони в договорі можуть погодити між собою як порядок приймання-передачі результатів за окремими етапами пошукових робіт, які обов'язково вказуються в календарному плані робіт, так і після виконання підрядником всього обсягу робіт. Передача замовнику результатів робіт оформлюється підписанням акту приймання-передачі чи іншим документом. Водночас на законодавчому рівні відсутні будь-які примірні форми таких інших документів, правильне оформлення яких посвідчувало б факт приймання-передачі результату пошукових робіт. Така законодавча відмова від детального регулювання порядку передання результату пошукових робіт свідчить про відхід від радянської практики постійного контролю та всілякого погодження своїх дій сторонами з положеннями спеціальних підзаконних нормативно-правових актів. Наприклад, уті часи діяла окрема інструкція, присвячена порядку приймання-передачі виготовленої технічної документації [3]. Натомість сьогодні сторони, зважаючи на відсутність конкретних законодавчих вимог до порядку приймання-передачі результатів пошукових робіт, можуть врегулювати це питання на власний розсуд, враховуючи загальні положення ст. 853 ЦК України.

Зважаючи на наведене, одразу ж зазначимо, що обов'язку підрядника передати замовнику результати пошукових робіт кореспондує закріплений у законодавчій дефініції договору підряду на проведення проєктних та пошукових робіт обов'язок замовника прийняти їх результат. Тобто в процесі передачі та прийняття результату пошукових робіт беруть участь обидві сторони. Водночас такий важливий обов'язок замовника незрозуміло з яких причин упущений законодавцем у переліку обов'язків замовника, що закріплені в ст. 889 ЦК України. Зважаючи на наведене, вважаємо за доцільне закріпити такий обов'язок замовника шляхом доповнення ст. 889 ЦК України таким обов'язком: «1) прийняти результати пошукових та/або проєктних робіт у строки, погоджені сторонами, за умови відсутності відступів від умов договору або інших недоліків».

Отримавши повідомлення від підрядника про готовність результату роботи до здачі, замовник не може ухилитися від його прийняття. Ба більше, замовник зобов'язаний включитися в процес погодження готової технічної документації. Погодження замовником готової технічної документації передують процедурі приймання-передачі результатів пошукових робіт.

Правове значення акта приймання-передачі технічної документації відображається в тому, що приймання результату пошукових робіт: а) означає кількісну і якісну оцінку роботи підрядника; б) сприяє остаточному розрахунку між сторонами; в) підтверджує фактичне закінчення робіт і передання їх результату замовнику. Тобто зазначений документ має особливу юридичну силу, адже він є доказом виконання підрядником своїх договірних зобов'язань.

У разі аргументованої відмови замовника від прийняття результатів пошукових робіт сторонами складається двосторонній акт з переліком необхідних виправлень, а також строків їх виконання. Необхідні виправлення проводяться підрядником за умови, що вони не виходять за межі раніше виданого технічного завдання. Якщо для виконання окремих етапів пошу-

кових робіт залучався субпідрядник, за всі неточності технічної документації, що виникли з вини останнього, з огляду на зміст ч. 2 ст. 838 ЦК України, відповідає безпосередньо генпідрядник. Після усунення всіх неточностей акт приймання-передачі результатів пошукових робіт підписується або безпосередньо замовником та підрядником, або ж уповноваженими на те представниками сторін.

Щодо закріпленого в п. 2 ч. 1 ст. 890 ЦК України обов'язку підрядника в разі необхідності погодження готової технічної документації з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування одразу ж зазначимо, що зазначений обов'язок кореспондує обов'язку замовника брати участь разом із підрядником у погодженні готової проєктно-технічної документації з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування (п. 4 ч. 1 ст. 889 ЦК).

З огляду на буквальне тлумачення положень п. 4 ч. 1 ст. 889 та п. 2 ч. 1 ст. 890 ЦК України, можна дійти сумнівного висновку, що законодавець закріпив лише обов'язок щодо погодження результатів робіт виключно для проєктанта. Водночас цілком зрозуміло, що такий обов'язок поширюється і на підрядника за договором на проведення пошукових робіт, оскільки, як і замовник повинен перевірити їх відповідність технічному завданню, так і в окремих випадках уповноважені органи державної влади та органи місцевого самоврядування повинні перевірити їх відповідність вимогам технічних регламентів і завданям для проведення пошукових робіт. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне уточнити п. 4 ч. 1 ст. 889 та п. 2 ч. 1 ст. 890 ЦК України в таких редакціях:

– п. 4 ч. 1 ст. 889 ЦК України: *«брати участь разом із підрядником у погодженні готової проєктно-технічної документації та результатів пошукових робіт з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування»;*

– п. 2 ч. 1 ст. 890 ЦК України: *«погоджувати готову проєктно-кошторисну документацію та результати пошукових робіт із замовником, а в разі необхідності – також з уповноваженими органами*

державної влади та органами місцевого самоврядування».

Крім того, на практиці непоодинокі випадки, коли для перевірки відповідності органи державної влади чи місцевого самоврядування можуть зобов'язати сторони провести та надати висновок експертної оцінки відповідності результатів пошукових робіт установленим вимогам. За підсумками проведеної експертизи уповноважений державний орган чи орган місцевого самоврядування видає висновок про відповідність результатів пошукових робіт установленим вимогам або ж висловлює свої зауваження для їх усунення. У разі висловлення якихось зауважень щодо невідповідності вимогам технічних регламентів чи технічному завданню для проведення пошукових робіт витрати на проведення додаткових робіт покладаються на сторону, з вини якої вони виникли. Наприклад, на замовника такі витрати будуть покладені в разі виявлення недоліків у технічному завданні на проведення таких робіт. Натомість на підрядника такі додаткові витрати будуть покладені, якщо підрядник допустив відступи від завдань замовника.

Водночас у кожному конкретному випадку експерт повинен встановити, чи загрожуватимуть такі відступи наступним етапам виконання робіт (проектувальним, будівельним тощо), тобто чи можна їх визнавати недоліками. Чинне цивільне законодавство не забороняє замовнику звернутись у такому разі до підрядника з претензією про усунення цих відступів чи зменшення вартості робіт, однак у разі відмови підрядника спір у кожному конкретному випадку вирішуватиметься судом, де основним завданням замовника буде довести, що допущені недоліки є істотними та такими, що погіршують або ж роблять результат робіт непридатним для використання [2, с. 176].

Одним із важливих обов'язків підрядника, що закріплений у ст. 890 ЦК України, є обов'язок не передавати без згоди замовника проектно-кошторисну документацію іншим особам (п. 4 ч. 1 ст. 890 ЦК). При буквальному тлумаченні цього положення знову доводиться констатувати, що законодавець закріпив лише обов'язок підрядника щодо не передання без згоди

замовника проектно-кошторисної документації іншим особам за договором на проведення проектних робіт. Тобто законодавець у п. 4 ч. 1 ст. 890 ЦК України закріпив обмеження на передачу виключно результатів проектних робіт. Водночас цілком зрозуміло, що такий обов'язок поширюється і на підрядника за договором підряду на проведення пошукових робіт. Тому доходимо висновку про нагальну потребу в редагуванні і п. 4 ч. 1 ст. 890 ЦК України в такий редакції: *«не передавати без згоди замовника проектно-кошторисну документацію, результати пошукових робіт іншим особам»*.

Обов'язок підрядника дотримуватися режиму таємниці результатів пошукових робіт заснований на необхідності зберегти конфіденційність інформації відповідно до закону чи положень договору. Як видається, законодавець не дарма закріпив такий обов'язок підрядника, адже результати пошукових робіт (звіти, креслення, схеми тощо) розроблені на основі виданого замовником технічного завдання, у якому могли бути передані певні відомості, що містять конфіденційну інформацію. Одразу ж зазначимо, що схожий обов'язок покладається на замовника за цим договором підряду, адже він також зобов'язаний не передавати проектно-кошторисну документацію іншим особам і не розголошувати дані, що містяться в ній, без згоди підрядника (п. 2 ч. 1 ст. 889 ЦК). Як убачається з редакції цього положення, законодавець знову акцентує свою увагу виключно на відносинах за договором підряду на проведення проектних робіт, що потребує редакційного корегування шляхом установлення обов'язку замовника за договором на проведення пошукових робіт не передавати результати таких робіт іншим особам і не розголошувати дані, що містяться в них, без згоди підрядника.

На нашу думку, законодавець не дарма закріпив такий обов'язок замовника в п. 2 ч. 1 ст. 889 ЦК України, оскільки непоодинокими є випадки, коли при проведенні окремих етапів пошукових робіт застосовують нові, не відомі до того підходи в проведенні такого роду робіт, а замовник після ознайомлення з поетап-

ними результатами вже розпочне їх упродовження шляхом розкриття цих відомостей проєктанту, забудовнику тощо. Як видається, саме із цих міркувань законодавець і передбачив обов'язковість отримання замовником згоди підрядника на розкриття таких відомостей третім особам.

Водночас слушною є висловлена І. С. Лукасевич-Крутник пропозиція щодо закріплення на рівні ЦК України обов'язку замовника отримувати згоду підрядника в разі повторного використання проєктно-кошторисної документації на іншій земельній ділянці та повторного використання проєктних рішень, які містяться в проєктно-кошторисній документації [1, с. 113]. Щоправда, така пропозиція потребує певного редакційного уточнення, зважаючи хоча б на те, що, по-перше, положення ст. 889 ЦК поширюють свою дію і на відносини з проведення пошукових робіт, по-друге, воно повинно бути викладено в диспозитивній формі, адже сторони можуть передбачити право на таке повторне використання в договірному порядку, по-третє, виклад цього обов'язку доцільно відобразити в окремому пункті ч. 1 ст. 889 ЦК України: *«3) повторно використовувати проєктно-кошторисну документацію та результати пошукових робіт лише за згодою підрядника»*.

Одним із непойменованих обов'язків підрядника, однак таким, що впливає зі змісту ч. 2 ст. 888 та п. 1 ч. 1 ст. 890 ЦК України, є обов'язок підрядника попередити замовника про обставини, що перешкоджають виконанню пошукових робіт, а також про невідповідність технічної документації замовника та інших вихідних даних вимогам чинного законодавства. Одразу ж зазначимо, що, попри відсутність законодавчого закріплення зазначеного обов'язку в ст. 890 ЦК України, таку вимогу доцільно закріплювати в договірному порядку.

Так, підрядник при проведенні пошукових робіт повинен чітко дотримуватися положень технічного завдання і не ухилятися від закріплених у ньому способів і методів проведення пошукових робіт. Загалом зі змісту § 4 гл. 61 ЦК України важко встановити, протягом якого строку підрядник повинен повідомити замовника про недоліки технічного завдання або

вихідних даних та призупинити роботу. Щодо цього в юридичній літературі наголошується, що за договорами підряду на проведення проєктних та пошукових робіт немає вказівки на певні строки виконання підрядником як основного обов'язку, так й інших обов'язків [4, с. 62–63]. Водночас, з огляду на зміст загальних положень про підряд, підрядник зобов'язаний своєчасно попередити замовника про те, що додержання вказівок замовника загрожує якості або придатності результату роботи (п. 2 ч. 1 ст. 847 ЦК). Якщо замовник, незважаючи на своєчасне попередження з боку підрядника, у відповідний строк не змінить указівок про спосіб виконання роботи або не усуне інших обставин, що загрожують якості або придатності результату роботи, підрядник має право відмовитися від договору та право на відшкодування збитків (ч. 1 ст. 848 ЦК). Тому сторонам у договорі підряду на проведення пошукових робіт доцільно спочатку погодити такий строк, інакше можуть виникнути судові суперечки з покладенням на підрядника обов'язку доведення своєчасності попередження замовника та призупинення робіт.

Ба більше, хоча законодавець і застосовує поняття «своєчасність», однак не розкриває його зміст. Як нам видається, під «своєчасністю» в кожному конкретному випадку слід розуміти проміжок часу між тим, як підрядник виявив недоліки технічного завдання або вихідних даних та призупинив роботу, та моментом надходження повідомлення (на нашу думку, слід вчиняти в письмовій формі та з фіксацією цього факту) замовнику.

У разі ухвалення замовником рішення про призупинення пошукових робіт сторонам доцільно порекомендувати скласти відповідний акт про призупинення пошукових робіт. Такий акт слід складати й у разі відмови від договору, якщо замовник, незважаючи на своєчасне попередження з боку підрядника, у відповідний строк не внесе зміни до технічного завдання чи інших вихідних даних.

Аналізуючи такий обов'язок підрядника, як обов'язок виступити перед замовником гарантом відсутності в інших осіб права перешкоджати або обмежувати проведення робіт на основі підготовле-

ної за договором технічної документації за результатами пошукових робіт, слід зазначити, що підрядник, провівши необхідні дослідження та розробивши конкретну звітну документацію, є гарантом непред'явлення третіми особами віндикаційних позовів після передачі результатів таких робіт. Тобто зазначене правило чітко спрямоване на захист прав та інтересів замовника та регулює відносини не з третіми особами, а лише у зв'язку з діями третіх осіб. Інакше кажучи, у замовника в разі перешкоджання або обмеження виконання робіт на основі підготовленої за договором технічної документації за результатами пошукових робіт виникає право на стягнення з підрядника завданих цим збитків.

Отже, розглядаючи права та обов'язки підрядника за договором підряду на проведення пошукових робіт, вважаємо за доцільне редагувати ст. 890 ЦК України як таку, що присвячена визначенню обов'язків підрядника за договором підряду на проведення проєктних робіт без урахування особливостей досліджуваного нами договору:

«Стаття 890. Обов'язки підрядника

1. Підрядник зобов'язаний:

*1) виконувати роботи відповідно до **технічного завдання** та вихідних даних для проведення проєктних **та/або пошукових** робіт та згідно з договором;*

*2) погоджувати готову проєктно-кошторисну документацію **та/або результати пошукових робіт** із замовником, а в разі необхідності – також з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування;*

*3) передати замовникові готову проєктно-кошторисну документацію **та/або результати пошукових робіт**;*

*4) повторно використовувати проєктно-кошторисну документацію **та/або результати пошукових робіт** лише за згодою підрядника;*

*5) не передавати без згоди замовника проєктно-кошторисну документацію **та/або результати пошукових робіт** іншим особам;*

*6) гарантувати замовникові відсутність в інших осіб права перешкодити або обмежити виконання робіт на основі підготовленої за договором проєктно-кошторисної документації **та/або результатів пошукових робіт**».*

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лукасевич-Крутник І. С. Договір підряду на проведення проєктних та пошукових робіт : монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2012. С. 105, 113.
2. Гриняк А. Б. Теоретичні засади правового регулювання підрядних зобов'язань у цивільному праві України : монографія. Київ : НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2013. С. 177, 176.
3. Инструкция о порядке приемки изготовленной технической документации: Утверждена Госстроем СССР, Министерством финансов СССР и ЦСУ СССР 9 июня 1959 г. / Законодательство о капитальном строительстве в СССР. В 2-х т. Т. 1. М. : Госюриздат, 1961. С. 453–456.
4. Пленюк М. Д. Строки і терміни у договорах про виконання робіт (цивільно-правовий аспект) : монографія. Київ : Ред. журн. «Право України», 2013. С. 62–63.

Стаття надійшла в редакцію: 08.08.2025

Стаття прийнята: 21.09.2025

Опубліковано: 27.10.2025

